

บทที่ 2

กรอบแนวคิดในการจัดทำแผนแม่บท

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พ.ศ. 2560 - 2564

1. หลักการทรงงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

การทรงงานในพระบาทสมเด็จพระ ปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีจุดมุ่งหมายและเป้าหมายหลัก คือ การพัฒนาคนให้พออยู่พอกินและพึ่งตนเองได้ โดยทรงยึดหลักการดำเนินงานบนทางสายกลางเป็นขั้นเป็นตอนบนพื้นฐานของ ความสมดุลพอดีในทุกภาคส่วน มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมตามวิถีแห่งธรรมชาติด้วย มรรควิธีที่เรียบง่าย และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยมีหลักการทรงงานที่ใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานใน ศูนย์ศึกษาฯ ได้แก่ **ระเบิดจากข้างใน**คือการมุ่งพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้คนและครอบครัวในชุมชนที่เข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อนแล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอกมิใช่การนำเอาความเจริญจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนและหมู่บ้านซึ่งหลายชุมชนยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวจึงไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงและนำไปสู่ความล่มสลายได้ **การแก้ปัญหาที่จุดเล็ก**โดยทรงมองปัญหาในภาพรวม ก่อนเสมอ แต่การแก้ปัญหาของพระองค์จะเริ่มจากจุดเล็กๆคือ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่คน มักจะมองข้าม**การทำตามลำดับขั้น**ในการทรงงานพระองค์จะทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นของประชาชนที่สุดก่อน ได้แก่ ด้านสาธารณสุข เมื่อมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้วจะสามารถทำประโยชน์ด้านอื่นๆต่อไปได้จากนั้นจะเป็นเรื่องสาธารณสุขโรคขั้นพื้นฐานและสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ เช่น แหล่งน้ำถาวร เพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภคที่เอื้อ ประโยชน์ต่อประชาชนโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เรียบง่ายเน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุด **การเน้นองค์รวม**ทรงมองสิ่งต่างๆที่เกิดอย่างเป็นระบบครบวงจร มองทุกสิ่งเป็นพลวัตที่ทุกมิติเชื่อมต่อกันในการที่จะพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้นจะทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง **การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ** ทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบจากข้อมูลพื้นฐานในเบื้องต้นจากเอกสารต่างๆแผนที่ การ สอบถามจากเจ้าหน้าที่นักวิชาการ และราษฎรในพื้นที่เพื่อให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง เพื่อที่จะพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องรวดเร็วและสอดคล้องกับสภาพ ภูมิศาสตร์สังคม

การมีส่วนร่วม พระบาทสมเด็จพระ ปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นนักประชาธิปไตยทรงเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายทั้งสาธารณสุข ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้เข้ามาร่วมกันแสดงความคิดเห็นและ ร่วมกันทำงานโครงการพระราชดำริ โดยคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนหรือความต้องการของสาธารณสุข ด้วยทรงนำ**ประชาธิปไตย**มาใช้ในการบริหารจัดการดำเนินงานซึ่งเป็นวิธีการที่เรียบง่ายตรงไปตรงมา **การสร้าง**

ประโยชน์ส่วนรวมในการพัฒนาและช่วยเหลือพสกนิกรนั้นทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ในการพัฒนาช่วยเหลือราษฎรทรงใช้หลัก **ความประหยัด เรียบง่าย ทำให้ง่าย** ในการดำเนินงาน สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถทำได้เองโดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือให้เทคโนโลยีที่ยุ่งยาก ทรงใช้หลัก **ขาดทุนคือกำไร** คือการให้และการเสียสละ ซึ่งเป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร คือความอยู่ดีมีสุขของราษฎร **การไม่ติดตำรา** หมายถึงการพัฒนาที่อนุโลมและรวมชอมกับสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและสภาพของสังคมจิตวิทยาของชุมชน เป็นการใช้ตำราอย่างไม่ผูกติดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม **การใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ** ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติและต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรงมองปัญหาธรรมชาติอย่างละเอียดโดยหากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติจะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือ และสุดท้ายคือ **เศรษฐกิจพอเพียง** ซึ่งเป็นทั้งหลักการทรงงานและหัวใจสำคัญของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกโครงการ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชพระราชทานพระราชดำริในการบรรเทาและแก้ไขปัญหาคความทุกข์ยากประชาชนโดยให้ยึดมั่นการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทรงอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่าหมายถึงความพออยู่พอกินพึ่งพาตนเองได้ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความโลภน้อย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความพอประมาณตามอัตภาพ อย่าง มีเหตุผล ก่อน แล้ว จึงค่อยสร้างความเจริญก้าวหน้าในระดับที่สูงขึ้นไป การดำเนินตามวิถีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของคนในชาติเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับกับความเปลี่ยนแปลง จากปัจจัยภายนอก อีกทั้งยังเป็นเสมือนภูมิคุ้มกันช่วยให้ประเทศสามารถรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ระดับโลกได้

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับประชาชนทุกคน ทุกระดับ และทุกสาขาอาชีพซึ่งที่ผ่านมา ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และภาคประชาชนได้ นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ตามบริบทและตามพื้นที่ที่แตกต่างกันไป

2. พระราชดำริในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานพระราชดำริให้จัดตั้ง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ขึ้นในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศรวม 6 แห่ง โดยมีแนวคิดที่สำคัญคือเป็น**ศูนย์ศึกษาและพัฒนา** เมื่อดำเนินการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง จนได้ผลสำเร็จแล้วจะนำไปขยายผลให้กับเกษตรกร และประชาชนทั่วไปได้นำไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเอง เพื่อเป็นตัวอย่างแห่งความสำเร็จของการศึกษาและการพัฒนา เป็น**พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต** โดยคำนึงถึงภูมิประเทศ ภูมิสังคม กล่าวคือเป็นพิพิธภัณฑ์ที่แสดงถึงลักษณะภูมิประเทศ ภูมิสังคม แสดงถึงวัฒนธรรม การประกอบอาชีพของท้องถิ่น และประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาให้กับท้องถิ่น โดยมีความเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหว มีความเจริญงอกงามอยู่ตลอดเวลา และมีประโยชน์แก่ราษฎร จะมองเห็นสิ่งที่เป็นวิวัฒนาการที่สามารถเข้ามาศึกษา นำความรู้ต่างๆ ภายในศูนย์ฯ ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในพื้นที่ของตนเองได้จริง

นอกจากนี้ ทรงคัดเลือกพื้นที่ด้วยพระองค์เองเพื่อเป็นตัวแทนของภูมิภาค เป็นพื้นที่ส่วนย่อยที่สอดคล้องกับภูมิภาคและเป็นตัวอย่างของภูมิภาคอย่างแท้จริงที่เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติได้ เป็นตัวอย่าง

ของการบริหารงานรูปแบบใหม่ การพัฒนาแบบบูรณาการคือรูปแบบการจัดการบริหารราชการแผ่นดินไทย ที่รวมเอากิจกรรมและการดำเนินงานของหน่วยงานหลายหน่วยงานเข้าไว้ด้วยกันเป็นลักษณะรวมศูนย์ และยิ่งไปกว่านั้น ยังมีส่วนของเอกชนและองค์กรที่มีใช้รัฐบาลร่วมประสานการดำเนินงานอยู่ด้วย การดำเนินงานในรูปแบบดังกล่าว เป็นการผสมความร่วมมือกันทำงานเพื่อให้บริ การประชาชน โดยปรับลดอัตตวิสัยของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งคุ้นเคยกับความเป็นเจ้าของและอำนาจหน้าที่ของแต่ละส่วนราชการ การจัดรูปแบบการบริการ ศูนย์ฯ โดยมีได้มีหน่วยงานใดเป็นเจ้าของ แต่ ใช้ร่วมมือร่วมใจกันทำงานเพื่อให้ เกิดประโยชน์แก่ประชาชน เป็นหลักและ เป็นระบบการบริการเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว ที่เกษตรกรและประชาชนผู้สนใจสามารถก้าวเข้าไปใน พิพิธภัณฑที่มีชีวิตซึ่งมีอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ และสามารถขอรับบริการในเรื่องการใช้พื้นที่ด้านการเกษตร ด้านน้ำ ด้านเมล็ดพันธุ์พืช ด้านการตลาด และ ด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวกับวงจร การประกอบอาชีพ และการทำมาหากิน ตลอดจนให้บริการฝึกอบรม ณ ที่แห่งเดียว ทำให้เกษตรกรประหยัดทั้งเวลาค่าใช้จ่ายในคราวเดียวกันด้วย

นอกจาก นี้ศูนย์ศึกษาฯ ทั้ง 6 แห่งยังได้ขยายผลการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จไปยังหมู่บ้าน รอบศูนย์ฯ โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งจากภาครัฐ เอกชน ประชาชน และองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการขยายผลการพัฒนา และใช้ประโยชน์จากศูนย์ศึกษาฯ ให้มากยิ่งขึ้นนอกจากนี้ ยังได้เสริมสร้างศักยภาพศูนย์เรียนรู้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งเป็นเครือข่ายภาคประชาชนที่ประสบ ความสำเร็จจากการขยายผลของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 111 แห่งเพื่อเป็น แหล่งองค์ความรู้ และเป็นแบบอย่างให้บุคคลทั่วไปได้ศึกษาเรียนรู้อย่างกว้างขวาง

3. พระราชดำริเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริของสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับศูนย์ศึกษา การพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมชมการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาฯ ต่างๆ ดังต่อไปนี้

เมื่อวันที่ 14-18 มกราคม พ.ศ. 2556 ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ทรงมีพระราชดำริให้หา แนวทางการศึกษา ทดลองเรื่องการปลูกและบริหารจัดการสวนยางพาราดำเนินการด้านเมล็ดพันธุ์พืช อาทิ ข้าว เมล็ดพันธุ์ฝัก เป็นต้น ในพื้นที่ศูนย์ศึกษาฯ เพื่อเป็นแหล่งสำรองพันธุ์ให้แก่เกษตรกรยามวิกฤติดำเนินงานด้านปยุ ส่งตัด ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการลดปริมาณการใช้ปุ๋ยที่เกินความจำเป็นให้แก่เกษตรกรได้สำรวจสถานะ สถานภาพการเก็บกักของอ่างเก็บน้ำใกล้บ้านในศูนย์ศึกษา การพัฒนาพิกุลทองฯ และให้ศึกษาวิจัยด้านจุลินทรีย์ ในพื้นที่ใจกลางป่าพรุโต๊ะแดง และบริเวณราก ต้นมะฮัง

ต่อมา เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2556 ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ทรงมีพระราชดำริ ความว่าศูนย์ศึกษาฯ ควรเป็นแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร

เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ทรงมีพระราชดำริ ให้นำแนวพระราชดำริด้านชลประทานมาจัดทำเป็นหลักสูตรการเรียนรู้ให้แก่เยาวชน

และเมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2556 ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ทรงมีพระราชดำริให้ส่งเสริมเกษตรกรให้ผลิตเมล็ดพันธุ์ จำเป็นต้องมีการควบคุมและตรวจสอบด้านคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ อีกทั้งควรควบคุมไปกับการสอนหรือให้ความรู้แก่เกษตรกร

4. แผนยุทธศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ.2557-2560

สำนักงาน กปร. ได้กำหนดยุทธศาสตร์สำนักงานกปร .พ.ศ. 2557 –2560ในการดำเนินงานสนองพระราชดำริและบริหารจัดการโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 3ยุทธศาสตร์หลักโดยมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ใน 2 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

1 . ยุทธศาสตร์การพัฒนาการดำเนินงานสนองพระราชดำริ

1.1) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ **เพิ่ม** ประสิทธิภาพกระบวนการบริหารจัดการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้เป็นระบบทั้งในเชิงปริมาณ เวลา ต้นทุน มุ่งผลลัพธ์และผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานเป็นหลัก เริ่มตั้งแต่การติดตามเสด็จ และรับสนองพระราชดำริ การประสานการดำเนินงานและการประสานการปฏิบัติ พิจารณาจัดทำโครงการฯ วิเคราะห์โครงการและสนับสนุนงบประมาณ การติดตามประเมินผล

1.2) การส่งเสริมงานวิชาการและงานฝึกอบรมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ **ให้** ความสำคัญกับการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

- ส่งเสริมงานวิชาการของศูนย์ศึกษาฯ ให้มีงานศึกษาทดลองวิจัย ที่สอดคล้องกับแนวพระราชดำริและสถานการณ์ เช่น ด้านพลังงานทดแทน การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านมาต่อยอดโดยใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์

- สนับสนุนการฝึกอบรมของศูนย์ศึกษาฯ โดยนำองค์ความรู้ บัญชีหลักมาเป็นกรอบในการฝึกอบรม

1.3) การพัฒนาระบบบริหารจัดการงานฎีกาและเรื่องร้องทุกข์ พัฒนาระบบบริหารจัดการงานฎีกาให้ครบถ้วนทั้งวงจรตั้งแต่ระบบฐานข้อมูลฎีกา ระบบการติดตามความก้าวหน้าของฎีกาและเรื่องร่ำร้องทุกข์โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.4) การขยายเครือข่ายและพัฒนาคามีส่วนร่วม

- สร้างและพัฒนาเครือข่ายพันธมิตรการดำเนินงานสนองพระราชดำริ โดยเสริมสร้างและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนให้เข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกขั้นตอนลักษณะองค์รวมแบบบูรณาการ

- มีการขยายเครือข่าย สร้างระบบการประสาน ร่วมวางแผนและดำเนินงาน เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานสนองพระราชดำริร่วมกันคือประโยชน์สุขของประชาชน

- ส่งเสริมสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน ชุมชน และประชาชนเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคิดวิเคราะห์ ร่วมจัดทำแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาภายหลังสิ้นสุดโครงการ

- สร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมตรวจสอบความถูกต้อง มีความโปร่งใสในการดำเนินงานโครงการ

2. ยุทธศาสตร์การขยายผลและเผยแพร่องค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริ

2.1) การสร้างองค์ความรู้เพื่อขยายผล

- จัดทำคลังข้อมูลองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีระบบฐานข้อมูลตามแนวพระราชดำริด้านต่างๆ อย่างถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ และเป็นปัจจุบัน มีการจัดระบบหมวดหมู่ของข้อมูล สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้สะดวกและรวดเร็ว

- จัดทำเป็นศูนย์ให้บริการการเรียนรู้สำนักงาน กปร. ขึ้น เพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ และแหล่งอ้างอิงแนวพระราชดำริ โดยจัดให้มีช่องทางการให้บริการและถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับพระราชดำริและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

2.2) การขยายผลโครงการ (เกษตรกรและประชาชนทั่วไป) โดย

- มุ่งเน้นการขยายผลและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เรื่องโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริไปสู่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ให้แพร่หลายกว้างมากขึ้น โดยให้ศูนย์ศึกษาฯ ทั้ง 6 แห่งทั่วประเทศ ศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ (หมู่บ้านรอบศูนย์) และศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นศูนย์กลางการดำเนินงานในแต่ละภูมิภาค

- สนับสนุนการเรียนรู้ตามแนวพระราชดำริและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงร่วมกับสถาบันการศึกษาและองค์กรเอกชนต่างๆ เพื่อเป็นศูนย์รวมข้อมูลและศูนย์ฝึกอบรมตามแนวพระราชดำริที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับภูมิสังคมในแต่ละภูมิภาค รวมทั้งการนำนักเรียน นิสิต นักศึกษา ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระราชดำริมากขึ้น

- ขยายผลองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริสู่องค์กรชุมชน สื่อมวลชนและประชาชนทั่วทุกภูมิภาค โดยประสานและสนับสนุนให้จังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และสนองพระราชดำริเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคมของตนเอง โดยมีการใช้แผนชุมชนเป็นเครื่องมือชี้้นำการดำเนินงาน

- ขยายผลเครือข่ายองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริสู่ระดับสากล โดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินงาน และสำนักงาน กปร. เป็นองค์กรกลางในการดำเนินงานและสนับสนุนในฐานะผู้แทนระดับประเทศ

2.3) การประชาสัมพันธ์เชิงรุกและการรณรงค์เผยแพร่ โดย

- มุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจและใช้ประโยชน์องค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริในการพัฒนาและดำรงชีวิต โดยมุ่งเน้นให้ผลสำเร็จและผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- พัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริ และผลสำเร็จของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้งรูปแบบ เนื้อหา ความรวดเร็วและต่อเนื่อง ผ่านสื่อทุกประเภท มุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจ เพิ่มพูนศรัทธาและการใช้ประโยชน์องค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริเพื่อการพัฒนาและดำรงชีวิต
- มุ่งใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการเผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริไปสู่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ให้แพร่หลายกว้างขวางมากขึ้น
- เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ชุมชน และองค์กรต่างๆ ที่ประสบผลสำเร็จและได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ให้แพร่หลายสู่สาธารณะมากขึ้น

2.4) การพัฒนาการทำงานแบบเครือข่าย โดย

- พัฒนาการขยายผลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในลักษณะเครือข่ายโดยเริ่มจากจุดเล็กๆ และขยายผลออกไปในวงกว้างแบบทวีคูณ โดยการมีส่วนร่วมของศูนย์เรียนรู้ที่เป็นส่วนราชการและประชาชน

2.5) การพัฒนาทรัพยากรบุคคลเพื่อขับเคลื่อนแนวพระราชดำริ โดย

- พัฒนาทรัพยากรบุคคลเพื่อขับเคลื่อนแนวพระราชดำริ เพื่อสร้างบุคคลที่สามารถขยายผลแนวพระราชดำริให้ครอบคลุมทั้งภาครัฐ เอกชน
- พัฒนาองค์ความรู้การพัฒนาตามแนวพระราชดำริและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่ผู้บริหารและบุคลากรของเทศบาล

5. ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ด้านงานศึกษา ทดลอง วิจัยและพัฒนา

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 – 2559 ศูนย์ศึกษาฯ ทั้ง 6 แห่งได้ดำเนินงานศึกษา ทดลอง วิจัยและพัฒนาไปแล้วรวมทั้งสิ้น 499 เรื่อง แบ่งเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ 27 เรื่อง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองฯ 30 เรื่อง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ 281 เรื่อง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ 60 เรื่อง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ 17 เรื่อง และศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ 84 เรื่อง โดยงานศึกษา ทดลอง วิจัย

และพัฒนาทั้งหมดนี้มีความสอดคล้องกับพระราชดำริและมีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่รับประโยชน์ นับได้ว่าประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรจากหน่วยงานต้นสังกัดเป็นอย่างดี รวมทั้งองค์กรเอกชน สถาบันการศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลไกที่มีบทบาทในการสนับสนุนส่งเสริมงานศึกษา ทดลอง วิจัย ได้แก่ คณะทำงานศูนย์ศึกษาฯ คณะอนุกรรมการวิชาการฯ ของ สำนักงาน กปร. องค์กรการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัย โรงเรียน ซึ่งให้การสนับสนุนนักวิชาการและนักวิจัย หน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนองค์กรธุรกิจและภาคเอกชน ซึ่งให้ทุนสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์

ปัญหาและอุปสรรคคือ งบประมาณมีไม่เพียงพอและการเบิกจ่ายงบประมาณไม่สอดคล้องกับการศึกษา ทดลอง วิจัย เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความสามารถในบางเรื่อง เช่น ความรู้ด้านการวิจัย ความไม่สงบในพื้นที่ รวมทั้งการขาดแคลนทรัพยากร เช่น ขาดแคลนน้ำ และภัยธรรมชาติ

ด้านขยายผลการพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้

ศูนย์ศึกษาฯ มีการพัฒนากิจกรรม ภายในศูนย์ฯ ที่มีจุดเน้นทิศทางการดำเนินงานแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ ซึ่งปัจจุบันมีตัวอย่างความสำเร็จจากงานศึกษาวิจัยที่สามารถเผยแพร่ให้ประชาชนได้เรียนรู้จำนวน 93 เรื่อง มีการขยายผลสู่หมู่บ้านรอบศูนย์ 148 หมู่บ้าน เกษตรกรรับประโยชน์ 31,786 ครัวเรือน 104,368 คน ดังนี้

- 1) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ มีหมู่บ้านรอบศูนย์ 43 หมู่บ้าน 12,403 ครัวเรือน 36,275 คน
- 2) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองฯ มีหมู่บ้านรอบศูนย์ 13 หมู่บ้าน 2,993 ครัวเรือน 12,180 คน
- 3) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ มีหมู่บ้านรอบศูนย์ 23 หมู่บ้าน 2,561 ครัวเรือน 8,429 คน
- 4) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีหมู่บ้านรอบศูนย์ 22 หมู่บ้าน 3,452 ครัวเรือน 12,989 คน
- 5) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ มีหมู่บ้านรอบศูนย์ 18 หมู่บ้าน 4,003 ครัวเรือน 16,015 คน
- 6) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ มีหมู่บ้านรอบศูนย์ 29 หมู่บ้าน 6,374 ครัวเรือน 18,480 คน

นอกจากนี้ ยังมีศูนย์สาขา 17 แห่ง และจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ 8 จังหวัด จำนวน 12 9 แห่งเพื่อขยายผลสำเร็จของศูนย์ฯ ไปสู่เกษตรกรและประชาชนทั่วไป ได้แก่

- 1) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ จำนวนศูนย์เรียนรู้ฯ 13 แห่ง
- 2) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองฯ จำนวนศูนย์เรียนรู้ฯ 9 แห่ง
- 3) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ จำนวนศูนย์เรียนรู้ฯ 12 แห่ง
- 4) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จำนวนศูนย์เรียนรู้ฯ 32 แห่ง
- 5) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ จำนวนศูนย์เรียนรู้ฯ 35 แห่ง
- 6) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ จำนวนศูนย์เรียนรู้ฯ 10 แห่ง
- 7) พื้นที่จังหวัดนครนายก จำนวนศูนย์เรียนรู้ฯ 10 แห่ง
- 8) พื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวนศูนย์เรียนรู้ฯ 8 แห่ง

จากการติดตามผลการขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ พบว่ามีความสอดคล้องกับพระราชดำริ ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ มีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและสามารถนำไปสู่การใช้ประโยชน์ได้ ทั้งนี้ ศูนย์ศึกษาฯ ได้ใช้ทั้งแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการประจำปีเป็นเครื่องมือปฏิบัติงานของศูนย์ศึกษาฯ ซึ่งในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีได้มีการประชุมร่วมกับหน่วยงานต่างๆ พร้อมทั้งใช้พระราชดำริเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาฯ ข้อเสนอแนะความต้องการของประชาชน แผนแม่บทของศูนย์ศึกษาฯ งานศึกษาวิจัย นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด และนโยบายของ กปร. เป็นหลัก มีการประชุมในการจัดทำแผนร่วมกัน มีการจัดการเสวนาของเจ้าหน้าที่ขยายผลร่วมกับเกษตรกรตัวอย่าง ทั้งนี้แหล่งงบประมาณในการขยายผลส่วนใหญ่มาจาก สำนักงาน กปร. และหน่วยงานต้นสังกัด

ศูนย์ศึกษาฯ ทั้ง 6 แห่งมีการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม โดยนำแนวพระราชดำริ หลักสูตรตามกิจกรรมปกติของหน่วยงานที่สอดคล้องกับแนวพระราชดำริ งานศึกษา ทดลอง วิจัยที่ประสบความสำเร็จ รวมทั้งความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม มาเป็นกรอบในการดำเนินการ โดยใช้การสาธิตควบคู่กับการปฏิบัติจริงและคัดเลือกผู้เข้ารับการอบรมจากผู้ที่มีความสนใจและประกอบอาชีพที่สอดคล้องเป็นหลัก โดยรูปแบบงานขยายผลที่ประสบผลสำเร็จคือ แปลงสาธิตตัวอย่าง การจัดหลักสูตรฝึกอบรม การส่งทีมงานขยายผลไปให้ความรู้กับประชาชนในพื้นที่ การถ่ายทอดผ่านกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จหรือศูนย์เรียนรู้ โดยที่ด้านเทคนิคของงานขยายผลทั้ง 4 รูปแบบนี้มีความสมบูรณ์ดีแล้วใน 3 รูปแบบ มีเพียงการใช้แปลงสาธิตที่ยังไม่สมบูรณ์ ในส่วนของการประชาสัมพันธ์งานขยายผล ส่วนใหญ่ใช้วิธีจัดส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปประชาสัมพันธ์ และประชาสัมพันธ์ผ่านผู้นำหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับงานขยายผลยังคงดำเนินการได้ไม่ครอบคลุม

ในภาพรวม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 – 2559 ศูนย์ศึกษาฯ ทั้ง 6 แห่งได้ทำการฝึกอบรมให้กับประชาชนทั่วไปและเกษตรกรรวมจำนวนทั้งสิ้น 114,480 คน แบ่งเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ จำนวน 12,226 คน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองฯ จำนวน 18,151 คน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จำนวน 22,554 คน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ จำนวน 41,011 คน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ จำนวน 12,796 คน และศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ จำนวน 7,742 คน

ในขณะที่มีคนเข้าศึกษาดูงานในพื้นที่ศูนย์ศึกษาฯ แล้วรวมจำนวนทั้งสิ้น 4,525,405 คน แบ่งเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ จำนวน 453,558 คน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทองฯ จำนวน 185,580 คน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จำนวน 292,169 คน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ จำนวน 262,100 คน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ จำนวน 3,078,566 คน และศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ จำนวน 253,432 คน

การส่งเสริมการประกอบอาชีพตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ พบว่าส่วนใหญ่มีเกษตรกรทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ครอบคลุมทั้ง 3 ชั้น แต่เป็นชั้นที่ 1 มากที่สุด รองลงมาคือชั้นที่ 2 และชั้นที่ 3 ตามลำดับ บางศูนย์ศึกษาฯ ไม่มีเกษตรกรที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ถึงชั้นที่ 3 เลย เกษตรกรส่วนใหญ่ดำเนินกิจกรรมประเภทเกษตรผสมผสาน

ศูนย์ศึกษาฯ มีการส่งเสริมการสร้างกลุ่มอาชีพและเครือข่าย มีการสนับสนุน พัฒนาและส่งเสริมการตลาด ได้ส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการแปรรูปให้กับเกษตรกร ซึ่งได้มีการนำไปต่อยอดพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์ บรรลุภัณฑ์เพื่อดึงดูดความสนใจบางศูนย์ฯ เช่น ภูพาน สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ส่งจำหน่ายทั้งตลาดท้องถิ่นและต่างจังหวัด มีการจัดการสัมมนาเชิงวิชาการด้านการตลาดสำหรับสินค้าชุมชนร่วมกับธุรกิจ และมีการขยายผลองค์ความรู้สู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในเรื่องการเยี่ยมชมแปลงสาธิต เกษตรกรได้เข้าไปดูแปลงสาธิตไม่น้อยกว่าร้อยละ 72.9 เพราะอยากได้ความรู้ โดยมีเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาฯ แนะนำหรือให้ความรู้ทุกครั้งไม่น้อยกว่าร้อยละ 92.9 เกษตรกรได้นำมาใช้ประโยชน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 94.9 และมีความพึงใจต่อการเยี่ยมชมแปลงสาธิตไม่น้อยกว่าร้อยละ 98.9

ในเรื่องการอบรม เกษตรกรที่เข้าไปอบรมส่วนใหญ่เป็นการสมัครตามความสนใจของตนเอง โดยเหตุผลคืออยากได้ความรู้ ส่วนหนึ่งเข้าไปอบรมเพราะผู้นำชุมชนขอให้เข้าร่วม เมื่ออบรมแล้วนำมาใช้ประโยชน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 98.0 โดยนำมาใช้ประโยชน์ในการเพิ่มรายได้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.7 และยังได้นำความรู้ไปเผยแพร่กับคนอื่นๆ เช่น ญาติ เพื่อนบ้าน สมาชิกกลุ่ม คนที่มาดูงาน พระภิกษุ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่จากศูนย์ศึกษาฯ ไปติดตามผล โดยส่วนใหญ่เป็นการเดินทางมาพบปะพูดคุยตามบ้าน เกษตรกรมีความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 97 โดยส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในทุกๆ ด้าน ได้แก่ องค์ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ การได้เห็นตัวอย่างจริง ปัจจัยการผลิต การบริการ สถานที่ฝึกอบรม และการพัฒนาอาชีพ

เรื่องการที่เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาฯ ไปส่งเสริมความรู้ในพื้นที่ของเกษตรกรในชุมชน ความรู้ที่เจ้าหน้าที่ไปให้คำปรึกษาแนะนำเป็นเรื่องการปรับปรุงบำรุงดิน เช่น ทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำ ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยพืชสด การปลูกข้าว การเพาะเห็ด การเลี้ยงสัตว์ การประมง การเพิ่มผลผลิต การอนุรักษ์ต้นน้ำ การขยายพันธุ์ไม้ผล และการปลูกผักปลอดสารพิษ โดยที่เกษตรกรสามารถนำไปใช้ประโยชน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 95.0 โดยเฉพาะในเรื่องการเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย ความต้องการเทคนิคใหม่ๆ มาประยุกต์ในการประกอบอาชีพ และการนำความรู้มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน การเข้าพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ที่มีความถี่เพียงพอแล้ว โดยเฉลี่ยประมาณเดือนละ 1-2 ครั้ง เกษตรกรได้นำความรู้ไปเผยแพร่ให้แก่เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง สมาชิกกลุ่ม ฯลฯ กรณีที่ไม่ได้นำความรู้ไปเผยแพร่ เนื่องจากพบว่าทดลองด้วยตนเองแล้วไม่ประสบผลสำเร็จ และบางส่วนพบว่าขั้นตอนการปฏิบัติซับซ้อน ยุ่งยาก ทั้งนี้เมื่อมีข้อสงสัยหรือมีปัญหาจากการเข้ามาส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ เกษตรกรใช้วิธีโทรศัพท์ไปสอบถามมากที่สุด รองลงมาคือเข้ามาพบเจ้าหน้าที่ที่ศูนย์ศึกษาฯ แต่ยังต้องการความช่วยเหลือเพิ่มเติม ได้แก่ อาชีพเสริมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การขุดสระน้ำ การขุดลอกคูคลองสำหรับหน้าแล้ง การรวมกลุ่มการตลาด การทำบ่อบาดาล เทคนิคการทำเกษตรแบบใหม่ การปลูกพืชทนแล้ง การปลูกพืชใช้น้ำน้อย ระบบการให้น้ำ การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช การเพิ่มน้ำหนักรากของพืช และเครื่องมือการเกษตร

ในเรื่องการส่งเสริมศูนย์เรียนรู้หรือเกษตรกรตัวอย่าง ปัจจุบันศูนย์ศึกษาฯ 6 แห่ง มีศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่รวมจำนวน 111 แห่ง เกษตรกรได้รับความรู้จากศูนย์เรียนรู้หรือเกษตรกรตัวอย่างมากที่สุดในเรื่องการทำเกษตรผสมผสาน/ทฤษฎีใหม่ การทำปุ๋ยชีวภาพ การปลูกผัก การเพาะเห็ด การปศุสัตว์ การเลี้ยงปลา โดยมีเหตุจูงใจคือความต้องการเทคนิคใหม่ๆ ไปประยุกต์ในการประกอบอาชีพ การได้นำความรู้มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตและความสะดวกเพราะสถานที่อยู่ใกล้บ้าน โดยเกษตรกรได้นำความรู้ไปใช้ประโยชน์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 92.8 โดยเฉพาะในการเพิ่มรายได้ และการลดรายจ่าย หลังจากได้รับคำปรึกษาแล้ว ได้นำความรู้ไปเผยแพร่ให้กับ

เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง ฯลฯ ส่วนคนที่ไม่ได้นำไปเผยแพร่ เนื่องจากเมื่อทดลองด้วยตนเองแล้วไม่ประสบผลสำเร็จ และไม่มีผู้สนใจ ในภาพรวมเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการมีศูนย์เรียนรู้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 90.4

โดยสรุป ในส่วนของศูนย์ศึกษาฯ งานขยายผลมีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องระบบการติดตาม ประเมินผลที่ยังดำเนินการได้ไม่ครบทุกกระบวนการ มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ แผนปฏิบัติงาน การประสานงานระหว่างหน่วยงาน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิสังคมจากคนรุ่นใหม่ที่ไม่ได้ทำการเกษตรต่อจากรุ่นพ่อแม่ เพราะสังคมบริเวณโดยรอบเกิดนิคมอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น ศูนย์ศึกษาฯ บางแห่งมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนทรัพยากรที่สำคัญ เช่น น้ำ เป็นต้น ในส่วนของเกษตรกร เกษตรกรของศูนย์ศึกษาฯ บางแห่งพบปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร เนื่องจากคนรุ่นใหม่หันไปทำงานนอกภาคการเกษตร อีกทั้งขาดคำแนะนำด้านการตลาดและไม่มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะขาดทุนทรัพย์ในการดำเนินการ

อย่างไรก็ตาม งานขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ ได้ช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้กับเกษตรกรที่สามารถนำมาประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน และเป็นประโยชน์กับครัวเรือน โดยช่วยสร้างรายได้และลดรายจ่าย ในภาพรวมเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จากงานขยายผลของของศูนย์ศึกษาฯ มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีเป็นเงิน 216,821.98 บาท และมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อปีเป็นเงิน 146,306.98บาท โดยที่ส่วนใหญ่มีรายได้พอเพียงกับรายจ่ายคิดเป็นร้อยละ 37.80 และมีการออมเงินในครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 72.30 โดยสรุปแล้ว ในด้านความเป็นอยู่ทั่วไปครัวเรือนเกษตรกรมีความเป็นอยู่ดีขึ้นมากคิดเป็นร้อยละ 43.3 และมีความเป็นอยู่ดีขึ้นพอสมควรคิดเป็นร้อยละ 50.5

3. ด้านการบริหารจัดการองค์กร

ในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาฯ ตามแผนแม่บท พ.ศ. 2555 – 2559 เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาฯ ได้ร่วมกำหนดแผนปฏิบัติการ แผนงาน โครงการหรือกิจกรรม ซึ่งหน่วยงานส่วนใหญ่ปฏิบัติงานได้ตรงตามแผน เนื่องจากมีการติดตามแผนในด้านต่างๆ อยู่เสมอ มีการประชุมคณะอนุกรรมการดำเนินงานโครงการศูนย์ศึกษาฯ ประมาณ 1-2 ครั้งต่อปี

ศูนย์ศึกษาฯ มีการบริหารจัดการด้านบุคลากร อัตรากำลัง งบประมาณ และเทคโนโลยีและความรู้ที่เหมาะสม มีแผนพัฒนาระบบงบประมาณ ระบบสารสนเทศและระบบบริหารจัดการองค์กร มีการปรับปรุงโครงสร้างอัตรากำลังให้เหมาะสมตามความรู้ความสามารถและทักษะของบุคลากร มีแผนงานและกิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะ ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาตามงานที่รับผิดชอบและการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นไปตามหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ทำให้เจ้าหน้าที่ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น ร่วมกันแก้ปัญหา หลักสูตรที่ศูนย์ศึกษาฯ ได้จัดการอบรมให้แก่เจ้าหน้าที่ อาทิ หลักสูตรการพัฒนาการเป็นวิทยากร หลักสูตรการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข หลักสูตรการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย หลักสูตรการวางแผนการทดลองทางการเกษตร หลักสูตรการเกษตรต่างๆ อาทิ การเลี้ยงสัตว์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ หลักสูตรอบรมภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการบรรยายรับคณะ เป็นต้น รวมทั้งมีการจัดการศึกษาดูงานในพื้นที่ต่างๆ เพื่อปรับมุมมองและเปิดโลกทัศน์ และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ของศูนย์ศึกษาฯ จากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง ทุกหน่วยงานมีส่วนร่วมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาฯ

ปัญหาและอุปสรรคคือบุคลากรยังขาดความรู้เฉพาะทาง บุคลากรบางหน่วยงานมีการโยกย้าย ตำแหน่งหน้าที่ ทำให้ต้องมีการศึกษางานกันใหม่และเกิดการล่าช้า ด้านงบประมาณจาก สำนักงาน กปร. ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเฉพาะบางหน่วยงานที่ประสบปัญหาความล่าช้า ซึ่งได้มีการแก้ไขปัญหาโดยดำเนินงานไปตามจริงเท่าที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ เจ้าหน้าที่ขาดองค์ความรู้ในการประชาสัมพันธ์โดยตรง ตลอดจนงบประมาณและเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ไม่เพียงพอ ในส่วนของวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือในการปฏิบัติงานยังมีปัญหาคือมีสภาพชำรุดและไม่มีงบประมาณซ่อมแซม

ความเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดกับศูนย์ศึกษาฯ ยังไม่ค่อยมีเท่าที่ควร เช่น บางหน่วยงานไม่ได้รับเชิญ เข้าร่วมประชุม ทำให้ไม่ทราบกิจกรรมของศูนย์ศึกษาฯ จึงไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของศูนย์ศึกษาฯ ให้กับประชาชนในจังหวัดอย่างที่ควรจะเป็น

6. การวิเคราะห์สถานการณ์ของโลกและของประเทศ

6.1 จุดอ่อนและข้อเสียเปรียบ

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ภูมิทัศน์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของโลกเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจสังคมอุตสาหกรรมสู่เศรษฐกิจสังคมดิจิทัล การรวมกลุ่มเศรษฐกิจในภูมิภาคนำไปสู่ความเชื่อมโยงทุกระบบ ในขณะที่ศูนย์รวมอำนาจทางเศรษฐกิจโลกเคลื่อนย้ายมาสู่เอเชีย ภายใต้สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจโลกซึ่งจะยังคงได้รับผลกระทบจากปัจจัยสำคัญหลายประการทั้งปัญหาต่อเนื่องจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจโลก ในช่วงปี พ.ศ. 2551-2552 และวิกฤตการณ์ในกลุ่มประเทศยูโรโซนที่ทำให้ระดับหนี้สาธารณะในประเทศต่างๆ เพิ่มสูงขึ้น และกลายเป็นความเสี่ยงต่อความยั่งยืนทางการคลัง ขณะที่จะมีผลพวงต่อเนื่องจากการดำเนินมาตรการขยายปริมาณเงินขนาดใหญ่ในสหรัฐฯ ยุโรป และญี่ปุ่น ซึ่งเป็นความเสี่ยงให้เกิดภาวะเงินเฟ้อได้เมื่อเศรษฐกิจฟื้นตัวเต็มที่ รวมทั้งอาจจะมีความผันผวนของการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ นอกจากนี้การพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเข้าสู่จุดอิ่มตัวมากขึ้น ขณะที่การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่จะช่วยให้ประสิทธิภาพการผลิตของโลกเพิ่มขึ้นเป็นวงกว้าง มีแนวโน้มการพัฒนาเทคโนโลยีในรูปแบบใหม่ๆ ที่จะเป็นโอกาสสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ๆ ประเทศต่างๆ ขยายกำลังการผลิตเพื่อยกระดับศักยภาพการผลิต การแข่งขันในตลาดโลกจะมีความรุนแรงขึ้น ขณะเดียวกันการลดลงของประชากรไทยในระยะ 10-15 ปีข้างหน้าจะทำให้ขนาดของตลาดในประเทศขยายตัวช้าลง การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์เศรษฐกิจของโลกได้ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทยจากเดิมที่มีโครงสร้างเศรษฐกิจในระบบ **เกษตรแบบพึ่งตนเอง** ต้องปรับตัวและเปลี่ยนไปเป็นระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาอุตสาหกรรมและการส่งออก การพัฒนาในภาคเกษตรล่าช้ากว่าฐานการผลิตอื่นที่อาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้นตามลำดับ จึงมีปัญหาค่าความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ระหว่างภาคการเกษตรและภาคอุตสาหกรรม และระหว่างสังคมในเมืองและชนบทขยายวงกว้างขึ้น และปัญหาค่าความยากจนกระจุกตัวในกลุ่มเกษตรกรรายย่อยและในภาคชนบท

นอกจากนั้น ยังมีข้อจำกัดและความเสี่ยงสำคัญจากการเข้าสู่สังคมสูงวัยของโลกและภาวะภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงผันผวนและภาวะโลกร้อน ทั้งนี้โครงสร้างประชากรโลกที่เข้าสู่สังคมสูงวัย แม้จะส่งผลให้เกิดโอกาสทางธุรกิจใหม่ๆ แต่มีความเสี่ยงให้เกิดการแย่งชิงแรงงานและเงินทุน รวมทั้งมีแรงกดดันต่อการใช้จ่ายงบประมาณด้านสวัสดิการและสาธารณสุขเพิ่มขึ้นในหลายๆ ประเทศ กลายเป็นความเสี่ยงด้านการคลังที่สำคัญสำหรับภาวะโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงสภาวะภูมิอากาศที่ผันผวนก่อให้เกิดภัยธรรมชาติที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นนั้นกดดันให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินธุรกิจ การดำรงชีวิต การผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ความพยายามในการกระจายความเจริญและการพัฒนาให้มีความทั่วถึงมากขึ้น ประกอบกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้ความเป็นเมืองเติบโตอย่างต่อเนื่อง ตามมาด้วยการมีข้อกำหนดของรูปแบบและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการใช้พื้นที่ และความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการยึดถือหลักการบริหารจัดการที่ดีทั้งในภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน การใช้ระบบประชาธิปไตยและการปฏิบัติให้เป็นไปตามสิทธิมนุษยชนจะเข้มข้นมากขึ้น

สำหรับประเทศไทยยังคงมีจุดอ่อนในเชิงโครงสร้างหลายด้าน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง จุดอ่อนสำคัญได้แก่ โครงสร้างประชากรสูงอายุมากขึ้นตามลำดับ แต่คุณภาพคนโดยเฉลี่ยยังต่ำและการออมไม่เพียงพอ ประเทศขาดแคลนแรงงานทั้งในกลุ่มทักษะฝีมือสูงและกลุ่มทักษะฝีมือระดับล่าง ผลิตภาพแรงงานโดยเฉลี่ยยังต่ำ ทั้งระบบเศรษฐกิจมีผลิตภาพการผลิตรวมต่ำต้องอาศัยการเพิ่มปริมาณเป็นแรงขับเคลื่อนหลัก ขณะที่โครงสร้างเศรษฐกิจมีสัดส่วนภาคการค้าระหว่างประเทศต่อขนาดของเศรษฐกิจสูงกว่าเศรษฐกิจภายในประเทศมาก จึงมีความอ่อนไหวและผันผวนตามปัจจัยภายนอกเป็นสำคัญ ฐานการผลิตเกษตรและบริการมีผลิตภาพการผลิตต่ำ โดยที่การใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อการเพิ่มมูลค่ายังมีน้อย การลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาไม่เพียงพอ การวิจัยที่ดำเนินการไปแล้วไม่ถูกนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์เชิงเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างคุ้มค่า การพัฒนานวัตกรรมมีน้อย การดำเนินงานและการบริหารจัดการภาครัฐยังขาดการบูรณาการ จึงสิ้นเปลืองงบประมาณ การดำเนินงานเพื่อพัฒนามักขาดความต่อเนื่อง ประสิทธิภาพต่ำ ขาดความโปร่งใส และขาดความรับผิดชอบ ขณะที่ปัญหาคอร์รัปชันมีเป็นวงกว้าง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ รวมทั้งการบริหารจัดการน้ำยังไม่เป็นระบบโครงข่ายที่สมบูรณ์และล่าช้า การบังคับใช้กฎหมายยังขาดประสิทธิผลและกฎระเบียบต่างๆ ล้าสมัย ไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลง คนไทยยังมีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม ไม่เคารพสิทธิผู้อื่นและไม่ยึดผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ขณะที่ความเหลื่อมล้ำทั้งด้านรายได้ โอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐและการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ และความแตกแยกในสังคมไทยยังเป็นปัญหาที่ท้าทายมาก รวมทั้งปัญหาในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เผชิญกับภาวะขยะล้นเมือง ปัญหาขยะมูลฝอยยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลงในทุกด้าน ทั้งภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุทกภัยและภัยแล้งเกิดขึ้นบ่อยครั้งและมีความรุนแรงมากขึ้น

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในระยะเวลา 15-20 ปีต่อจากนี้ไปจะมีนัยยะที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ กำลังคนในวัยเด็กและวัยแรงงานลดลง ผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ย่อมส่งผลต่อศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ รูปแบบการใช้จ่าย การลงทุนและการออม ตลอดจนค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ ความมั่นคงทางสังคมและคุณภาพชีวิตผู้สูงวัย ขณะเดียวกันประเทศไทยเผชิญกับข้อจำกัดด้านทรัพยากร ทั้งด้านแรงงานและทรัพยากรธรรมชาติที่มีนัยยะต่อต้นทุนการผลิตและสภาพแวดล้อมความ

เป็นอยู่ของประชาชน นอกจากนั้นปัญหาความเหลื่อมล้ำในมิติต่างๆ มีนัยยะต่อการสร้างความสามัคคีสมานฉันท์ในสังคม ข้อจำกัดต่อการยกระดับศักยภาพทุนมนุษย์ ความจำเป็นในการลงทุนเพื่อยกระดับบริการทางสังคมและโครงสร้างพื้นฐานที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง และการปฏิรูปกฎระเบียบและกฎหมายที่ทำให้เกิดความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ และที่สำคัญคือการแก้ปัญหาความอ่อนแอของการบริหารราชการแผ่นดินที่ทำให้จำเป็นต้องเร่งปฏิรูประบบราชการและการเมืองเพื่อให้เกิดการบริหารราชการที่ดี

โครงสร้างที่เป็นจุดอ่อนและการบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใสดังกล่าวจะส่งผลให้ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับแรงกดดันและความเสี่ยงมากขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่กระแสโลกาภิวัตน์เข้มข้นขึ้นเป็นโลกไร้พรมแดนอย่างแท้จริง โดยที่การเคลื่อนย้ายของผู้คน สินค้าและบริการ เงินทุน องค์ความรู้ เทคโนโลยี ข้อมูลและข่าวสารต่างๆ เป็นไปอย่างเสรี ส่งผลให้การแข่งขันในตลาดโลกรุนแรงขึ้น โดยที่ประเทศต่างๆ เร่งผลักดันการเพิ่มผลิตภาพและการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการแข่งขัน ขณะเดียวกันความเสี่ยงและข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพภูมิอากาศผันผวนรุนแรงต่อการดำเนินธุรกิจและการดำเนินชีวิตของประชาชนเพิ่มขึ้น กฎเกณฑ์และกฎระเบียบของสังคมโลกจึงมีความเข้มงวดมากขึ้น ทั้งในเรื่องการปลดปล่อยมลพิษ สิทธิมนุษยชน และกฎระเบียบทางการเงิน เป็นต้น

ในด้านความมั่นคงของโลกกำลังก้าวเข้าสู่ช่วงเปลี่ยนผ่านที่สำคัญจากการปรับดุลอำนาจในเอเชียและยุโรปจะมีผลทำให้บรรยากาศความมั่นคงของโลกมีลักษณะผสมผสานกันทั้งความร่วมมือและความขัดแย้ง การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เป็นอัจฉริยะ จะกระทบการดำรงชีวิตของคนและทำให้เกิดธุรกิจรูปแบบใหม่ รวมทั้งเกิดการเชื่อมต่อและการบรรจบกันของเทคโนโลยีก้าวหน้า อุตสาหกรรม และผลิตภัณฑ์ภายใต้เงื่อนไขที่กดดันให้ต้องมีความสอดคล้องกับแนวคิดสีเขียวและในขณะเดียวกันเทคโนโลยีมีส่วนสำคัญในการแก้ปัญหาการลดลงของทรัพยากรต่างๆ รวมทั้งน้ำมัน มุ่งสู่การผลิตพลังงานทดแทนในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งพืชพลังงานที่อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของโลก ในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของโลกได้ทำให้เกิดภัยคุกคามด้านอื่นๆ ที่ซับซ้อนขึ้น อาทิ การก่อการร้าย โรคระบาด เครือข่ายยาเสพติดข้ามชาติ และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกที่รุนแรงขึ้น โดยที่การก่อการร้ายจะยังเป็นภัยคุกคามของโลก และอาชญากรรมข้ามชาติเป็นปัญหาที่มีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้นตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้มข้นขึ้น การเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของผู้คน สินค้าและบริการ เงินทุน และองค์ความรู้และเทคโนโลยีอย่างเสรีภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์เข้มข้นจะทำให้สามารถประกอบอาชญากรรมในรูปแบบและช่องทางใหม่ๆ ที่แยบยลมากขึ้น

เงื่อนไขต่างๆ ดังกล่าวจะเป็นแรงกดดันให้ประเทศไทยต้องปรับตัวและมีการบริหารความเสี่ยงอย่างชาญฉลาดมากขึ้น โดยที่การปรับตัวจะต้องหยั่งรากลึกไปถึงการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างเพื่อแก้จุดอ่อนควบคู่ไปกับการสร้างกลไกเชิงรุกให้จุดแข็งของประเทศเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ

6.2 จุดแข็งและข้อได้เปรียบ

สำหรับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมภายในประเทศไทยนั้น ผลของการพัฒนาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันทำให้ประเทศไทยมีระดับการพัฒนาที่สูงขึ้นตามลำดับ โดยถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศระดับรายได้ปาน

กลางมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 และได้ขยับสูงขึ้นมาอยู่ในกลุ่มบนของกลุ่มประเทศระดับรายได้ปานกลางตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 และล่าสุดในปี พ.ศ. 2557 รายได้เฉลี่ยต่อหัวเพิ่มขึ้นเป็น 5 ,739 ดอลลาร์สหรัฐต่อปี ฐานการผลิตและบริการมีความหลากหลายขึ้น ฐานการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมมีขนาดใหญ่ขึ้นมาก หลายสาขาการผลิตและบริการสามารถแข่งขันและมีส่วนแบ่งในตลาดโลกสูงขึ้น และสร้างรายได้เงินตราต่างประเทศในระดับสูง อาทิ กลุ่มยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ และเครื่องใช้ไฟฟ้า อุตสาหกรรมอาหาร สินค้าเกษตร การท่องเที่ยว และบริการด้านสุขภาพ ฐานเศรษฐกิจที่ใหญ่ขึ้นส่งผลให้การจ้างงานเพิ่มขึ้นเป็น 38.1 ล้านคนจากประชากรวัยแรงงาน 38.6 ล้านคน อัตราการว่างงานเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ 1 ปัญหาความยากจนจึงลดลงตามลำดับจากร้อยละ 20 ในปี พ.ศ. 2550 เป็นร้อยละ 10.9 ในปี พ.ศ. 2556 คุณภาพชีวิตดีขึ้นในทุกระดับ โอกาสการได้รับการศึกษา บริการสาธารณสุข บริการสาธารณะและโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ และการคุ้มครองทางสังคมอื่นๆ รวมถึงการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ มีความครอบคลุมและมีคุณภาพดีขึ้นตามลำดับ

ในขณะที่เดียวกันประเทศไทยมีความเป็นสากลมากขึ้น ความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับนานาชาติทั้งในรูปของทวิภาคีและพหุภาคีเพื่อเป็นกลไกและช่องทางในการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศไทยมีความก้าวหน้าไปมาก รวมทั้งกรอบความร่วมมือที่ช่วยทำให้ประเทศไทยสามารถยกระดับมาตรฐานต่างๆ ไปสู่ระดับสากลมีความคืบหน้ามากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเข้มข้นของการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศไทยทั้งด้านการเมืองความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ และสังคมและวัฒนธรรม และการที่ประเทศไทยได้รับการรับรองให้ดำรงตำแหน่งประธานกลุ่ม G77ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมั่นต่อประเทศไทยในเวทีระหว่างประเทศ และเป็นแสดงความพร้อมและบทบาทนำของไทยในการสานต่อความร่วมมือระหว่างประเทศกำลังพัฒนา รวมทั้งการที่สหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals หรือ SDGs) เป็นวาระการพัฒนาภายหลังปี ค.ศ.2015 เป็นเวลา 15 ปี จนถึงปี ค.ศ. 2030 ซึ่งประเทศไทยสามารถมีบทบาทนำและผลักดันได้ในเวทีสหประชาชาติในหลายเรื่อง อาทิ การจัดการความยากจน การส่งเสริมหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากนั้น ประสบการณ์ในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจและการเงินในปี พ.ศ. 2540-2541 ได้ส่งผลให้ภาครัฐและภาคเอกชนปรับตัวในการบริหารความเสี่ยงและสร้างภูมิคุ้มกันให้ดีขึ้นตามแนวทางการบริหารจัดการที่ดี ได้แก่ การดำเนินการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส การรับผิดชอบและตรวจสอบได้อย่างเป็นระบบดีขึ้น มีการกำกับดูแลวินัยทางการเงินการคลังที่กำหนดกรอบของความยั่งยืนทางการคลังเป็นแนวปฏิบัติที่ดีขึ้น และฐานะการคลังมีความมั่นคงมากขึ้น ฐานะการเงินสำรองระหว่างประเทศอยู่ในระดับสูง มีการปรับปรุงในเรื่องกฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ ได้มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบมากขึ้น สร้างความเป็นธรรมให้กับกลุ่มต่างๆ สามารถคุ้มครองผู้บริโภคและประชาชนจากการถูกเอารัดเอาเปรียบได้ดีขึ้น ช่วยสร้างบรรยากาศของการแข่งขันในตลาด และสนับสนุนให้การดำเนินธุรกิจในประเทศไทยมีความสะดวกคล่องตัวมากขึ้น

7. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)

ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ประเทศไทย จะยังคงประสบภาวะแวดล้อมและบริบทของการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงทั้งจากภายใน และภายนอกประเทศ เช่น กระแสการเปิดเศรษฐกิจเสรี ความท้าทายของเทคโนโลยีใหม่ๆ การเข้าสู่สังคมสูงวัย การเกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรง ประกอบกับสถานการณ์ด้านต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของประเทศในปัจจุบันที่ยังคงประสบปัญหาในหลายด้าน เช่น ปัญหาผลิตภาพการผลิต ความสามารถในการแข่งขัน คุณภาพการศึกษา ความเหลื่อมล้ำทางสังคม เป็นต้น ทำให้การพัฒนาในช่วง แผนพัฒนา ฉบับที่ 12 จำเป็นต้องยึดกรอบแนวคิดและหลักการในการวางแผนที่สำคัญ ดังนี้ 1) การน้อมนำ และประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม 3) การ สนับสนุนและส่งเสริมแนวคิดการปฏิรูปประเทศ และ 4) การพัฒนาสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เพื่อให้สังคมอยู่ ร่วมกันอย่างมีความสุข

ประเทศไทยถูกกำหนดตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ให้เป็นประเทศรายได้สูงที่มีการกระจายรายได้ อย่างเป็นธรรม เป็นศูนย์กลางด้านการขนส่งและโลจิสติกส์ของภูมิภาคสู่ความเป็นชาติการค้าและบริการ เป็น แหล่งผลิตสินค้าเกษตรกรรมยั่งยืน แหล่งอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และนวัตกรรมสูงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้ แผนพัฒนา ฉบับที่ 12 ประกอบด้วย 10 ยุทธศาสตร์ ซึ่งมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการ ดำเนินงานของศูนย์ศึกษา ได้แก่ **ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม** มุ่งเน้นการลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติเพื่อสร้างความปรองดองในสังคม การสร้างโอกาสให้ทุกคนในสังคมไทย สามารถเข้าถึงทรัพยากร แหล่งทุนในการประกอบอาชีพ เพื่อยกระดับรายได้และขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก **ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน** ให้มีความสำคัญกับการบริหารจัดการ นโยบายการเงินและนโยบายการคลัง รวมถึงการปฏิรูปภาษีทั้งระบบเพื่อรักษาเสถียรภาพและเพิ่ม ประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจ การปรับโครงสร้างทั้งห่วงโซ่คุณค่าในภาคเกษตร อุตสาหกรรม บริการ การ ลงทุน การพัฒนาธุรกิจขนาดย่อมและขนาดกลาง และเกษตรกรรมรุ่นใหม่ **ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน** มุ่งอนุรักษ์ฟื้นฟูสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม สร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม บริหารจัดการน้ำให้มี ประสิทธิภาพ **ยุทธศาสตร์ที่ 8 การพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม** ให้มีความสำคัญกับ การขับเคลื่อนการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรมต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ทั้ง การเพิ่มการลงทุนวิจัยและพัฒนา และการปรับปรุงสภาพแวดล้อมของการพัฒนาวิทยาศาสตร์ฯ และ **ยุทธศาสตร์ที่ 10 การต่างประเทศ ประเทศเพื่อนบ้าน และภูมิภาค** ประสานและพัฒนาความร่วมมือระหว่าง ประเทศ ทั้งในเชิงรุกและรับอย่างสร้างสรรค์ โดยมุ่งเน้นการดูแลการดำเนินงานตามข้อผูกพันและพันธกิจ ตลอดจนมาตรการต่างๆ ที่ไทยมีความเกี่ยวข้องในฐานะประเทศสมาชิก ทั้งในเวทีระดับโลก ระดับภูมิภาค และ ระดับอนุภูมิภาค

8. การขับเคลื่อนประเทศไทยของรัฐบาล

8.1 กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)

ในรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้มีการกำหนด **กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี** (พ.ศ. 2560–2579) เป็นกรอบระยะยาว เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่ว่า ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุขและตอบสนองต่อการบรรลุซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติ ในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างรายได้ระดับสูงเป็นประเทศพัฒนาแล้ว และสร้างความสุขของคนไทย สังคมมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม ประเทศสามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจ กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ซึ่งมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาฯ ได้แก่ **ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง** โดยเฉพาะในเรื่องการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศในทุกกระดับ และการรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม **ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม** ซึ่งมีกรอบแนวทางที่สำคัญคือการสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทยให้เอื้อต่อการพัฒนาคน การพัฒนาศักยภาพคนในทุกช่วงวัยให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศ การสร้างความมั่นคงและการลดความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม และ **ยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม** ซึ่งมีกรอบแนวทางที่สำคัญคือการพัฒนาและใช้พลังงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในทุกภาคเศรษฐกิจ และการรับมือและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

8.2 ยุทธศาสตร์การบูรณาการการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากการกำหนดกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปีแล้ว รัฐบาลที่มีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานตามแนวพระราชดำริเรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้กำหนดเป็นวิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนประเทศไทยให้บรรลุเป้าหมายในปี พ.ศ.2568 โดยจะดำเนินยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศโดยยึดถือหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเข็มทิศชี้แนวทาง และยึดถือหลักการทรงงาน **เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา** เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนทั่วประเทศให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้ได้มอบหมายให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นหน่วยงานหลักในการประสานจัดทำแผนยุทธศาสตร์การบูรณาการการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแผนระยะ 4 ปี (พ.ศ.2557-2560) โดยกำหนดให้มียุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนฯ 7 ด้านได้แก่ 1) ด้านการเกษตรและชนบท 2) ด้านการศึกษา 3) ด้านธุรกิจ บริการ การท่องเที่ยว อุตสาหกรรมและผู้ประกอบการรายย่อย 4) ด้านการต่างประเทศ 5) ด้านประชาสัมพันธ์ 6) ด้านความมั่นคง และ 7) ด้านการบริหารจัดการ

ในการนี้ สำนักงาน กปร. ได้รับมอบหมายให้เป็นหน่วยงานเจ้าภาพหลักของ **ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการเกษตรและชนบท (ยุทธศาสตร์ที่ 1)** ซึ่งต้องดำเนินการเป็นสิ่งแรกคือการจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่เป้าหมายเพื่อวางแผนดำเนินการเป็นจำนวนต่ำกว่าร้อยละ 25 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดในประเทศไทย สำนักงาน กปร. จึงได้รวบรวมข้อมูล

จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจุบันมีพื้นที่ที่มีพื้นฐานการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจพอเพียงมาบ้างแล้ว สามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) พื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ 6 แห่ง และพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์สาขา 2 แห่ง 2) พื้นที่การทำงานของมูลนิธิปิดทองหลังพระฯ กระทรวงมหาดไทย และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) 3) พื้นที่หมู่บ้านที่รับประโยชน์จากโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ใน 46 จังหวัด และ 4) หมู่บ้านที่มีความพร้อมตามเกณฑ์อื่นๆ เช่น ศูนย์เรียนรู้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หมู่บ้านตามแนวบริเวณชายแดน และพื้นที่ความมั่นคง หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานโครงการสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของกรมการปกครอง เป็นต้น รวมพื้นที่เป้าหมายจำนวนทั้งสิ้น 24,086 หมู่บ้าน

สำหรับพื้นที่เป้าหมายกลุ่มที่ 1 คือพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาฯ 6 แห่งและพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์สาขา 2 แห่ง มีจำนวนทั้งสิ้น 357 หมู่บ้าน ดังนี้

- 1) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 43 หมู่บ้าน
- 2) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ จังหวัดจันทบุรี จำนวน 23 หมู่บ้าน
- 3) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ จังหวัดนราธิวาส จำนวน 13 หมู่บ้าน
- 4) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จังหวัดสกลนคร จำนวน 22 หมู่บ้าน
- 5) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 18 หมู่บ้าน
- 6) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 29 หมู่บ้าน
- 7) ศูนย์พัฒนาการเกษตรภูสิงห์ฯ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 86 หมู่บ้าน
- 8) ศูนย์อำนวยการและประสานการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังฯ จำนวน 123 หมู่บ้าน
จังหวัดนครศรีธรรมราช

พื้นที่เป้าหมายดังกล่าวข้างต้น เป็นพื้นที่ในความรับผิดชอบของศูนย์ศึกษาฯ และของศูนย์สาขาที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของศูนย์ศึกษาฯ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความรู้ความเข้าใจ มีพื้นฐานการดำเนินงานและได้รับการส่งเสริมให้เกิดการต่อยอดพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาบ้างแล้ว จึงสามารถเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ฯ ตามแนวทางและกระบวนการที่กำหนดไว้ในคู่มือการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการเกษตรและชนบทฯ ได้อย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ ในการประชุมคณะอนุกรรมการส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในภาคการเกษตรและชนบท เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 ที่ประชุมได้กำหนดให้มีการจัดหลักสูตรอบรมศึกษาดูงานสำหรับผู้ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ของกลุ่มเป้าหมายของยุทธศาสตร์ที่ 1 ในพื้นที่เป้าหมาย 2 ระดับ ได้แก่ ระดับนโยบาย (ผู้นำการขับเคลื่อนในระดับจังหวัด) และระดับปฏิบัติ (พี่เลี้ยงระดับอำเภอ) ได้แก่ หลักสูตรที่ 1 ผู้นำการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (นขพ.) และหลักสูตรที่ 2 เครือข่ายในการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งนอกจากกำหนดให้มีรายวิชาภาคบรรยายและภาคปฏิบัติแล้ว ยังจัดให้กิจกรรมการศึกษาดูงานนอกสถานที่ โดยผู้รับผิดชอบหลักสูตรได้รวบรวมพื้นที่แหล่งเรียนรู้ของหน่วยงานต่างๆ ซึ่งรวมถึงพื้นที่ในความรับผิดชอบของศูนย์ศึกษาฯ เพื่อเป็น

ทางเลือกในการศึกษาดูงาน ในการนี้ศูนย์ศึกษาฯ ศูนย์สาขาของศูนย์ศึกษาฯ ศูนย์เรียนรู้ของศูนย์ศึกษาฯ และศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของสำนักงาน กปร. รวมจำนวนกว่า 505 แห่งทั่วประเทศ จะสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ตามภูมิสังคม และเป็นตัวอย่างของความสำเร็จที่จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

8.3 นโยบาย ‘ประเทศไทย 4.0’

นโยบาย ‘ประเทศไทย 4.0’ เป็นการกำหนดโมเดลหรือรูปแบบการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบัน โดยในอดีตที่ผ่านมาประเทศไทยได้กำหนดรูปแบบการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง เริ่มจาก ‘ประเทศไทย 1.0’ ที่เน้นภาคการเกษตร ‘ประเทศไทย 2.0’ ที่เน้นอุตสาหกรรมเบา และ ‘ประเทศไทย 3.0’ ที่เน้นอุตสาหกรรมหนัก

นโยบาย ‘ประเทศไทย 4.0’ เกิดขึ้นจากการพัฒนาภายใต้นโยบาย ‘ประเทศไทย 3.0’ ทำให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำของความมั่งคั่งและความไม่สมดุลในการพัฒนา นโยบาย ‘ประเทศไทย 4.0’ เป็นความมุ่งมั่นของรัฐบาลที่จะปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (value-based economy) ใน 3 มิติ คือ 1) เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าเพื่อการอุปโภคบริโภคแบบพื้นฐานไปสู่เชิงนวัตกรรม 2) เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และ 3) เปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น

ดังนั้น นโยบาย ‘ประเทศไทย 4.0’ จึงเป็นการเปลี่ยนผ่านทั้งระบบใน 4 ด้านที่สำคัญ ได้แก่

1. เปลี่ยนจากการเกษตรแบบดั้งเดิมในปัจจุบัน ไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ที่เน้นบริหารจัดการและเทคโนโลยี หรือที่รู้จักกันว่า ‘เกษตรอัจฉริยะ’ (smart farming) โดยเกษตรกรต้องร่ำรวยขึ้น และเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ
2. เปลี่ยนจากระบบธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแบบดั้งเดิมที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลือตลอดเวลา ไปสู่การเป็นผู้ประกอบการอัจฉริยะ (smart enterprise) และธุรกิจเกิดใหม่ (startup) ที่มีศักยภาพสูง
3. เปลี่ยนจากการบริการแบบดั้งเดิมซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำ ไปสู่การบริการที่มีมูลค่าสูง
4. เปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำ ไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูง

นโยบาย ‘ประเทศไทย 4.0’ เปรียบเหมือนการพัฒนาเครื่องยนต์เพื่อขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจชุดใหม่ และสร้างรายได้เปรียบในเชิงแข่งขันโดยการเติมเต็มด้วยวิทยาการ ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัยและพัฒนา แล้วต่อยอดความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบใน 5 กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น มีกลุ่มเป้าหมายที่ 1 คือกลุ่มอาหาร เกษตร และเทคโนโลยีชีวภาพ

นโยบาย ‘ประเทศไทย 4.0’ มุ่งเน้นการขับเคลื่อน 5 กลุ่มเป้าหมายนี้ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ภายในระยะเวลา 3-5 ปีข้างหน้า เป็นการเปลี่ยน ‘ปัญหาและความท้าทาย’ ให้เป็น ‘ศักยภาพและโอกาส’ ในการสร้าง

ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนให้กับประเทศอย่างเป็นรูปธรรม โดยจะเน้นการพัฒนาด้วยตนเองเป็นหลัก แล้วค่อยต่อยอดด้วยเครือข่ายความร่วมมือจากต่างประเทศ ซึ่งจะสอดคล้องกับ ‘บันได 3 ขั้น’ ของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และจะใช้พลัง ‘ประชารัฐ’ ในการขับเคลื่อน โดยมีผู้มีส่วนร่วมหลักประกอบด้วย ภาคเอกชน ภาคการเงินการธนาคาร มหาวิทยาลัย และสถาบันวิจัยต่างๆ ซึ่งจะมีส่วนร่วมตามความถนัดและจุดเด่นของแต่ละองค์กร และมีภาครัฐเป็นผู้สนับสนุน

8.4 การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยสมบูรณ์ของประเทศไทยในช่วงปลายปี พ.ศ.2558

สืบเนื่องจากประเทศสมาชิกได้ร่วมกันผลักดันให้เกิดการสร้างประชาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2558 ที่เน้นการปฏิบัติและเชื่อมโยงยิ่งขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนในภูมิภาค โดยในระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ที่ชะอำ ประเทศไทยช่วงปลายเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 รัฐบาลแต่ละประเทศได้ลงนามรับรองแผนงาน (blueprint) สำหรับการจัดตั้งประชาคมอาเซียนใน 3 เสาให้สมบูรณ์ (ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียนอยู่แล้ว แต่ผนวกเข้าอีก 2 เสาคือประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน) เกิดเป็นปฏิญญาชะอำ-หัวหินว่าด้วยแผนงานสำหรับประชาคมอาเซียน พ.ศ. 2552-2558 ซึ่งในการนี้ประเทศไทยมีข้อผูกพันกับสมาชิกอาเซียนที่จะส่งเสริมให้ประชาชนอาเซียนมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการรวมตัวของอาเซียน และกระบวนการเป็นประชาคมอาเซียน นอกจากนี้ในวาระที่ไทยดำรงตำแหน่งประธานอาเซียน ซึ่งมีระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2551 – ธันวาคม พ.ศ. 2552 รัฐบาลไทยยังได้ผลักดันให้เกิดการบรรลุเป้าหมายกฎบัตรอาเซียน การเสริมสร้างประชาคมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และการเน้นย้ำความมั่นคงของประชาชนในภูมิภาค อันจะทำให้ประชาชนสามารถก้าวสู่การเป็นประชาคมอาเซียนได้อย่างสมบูรณ์และบรรลุผลภายในปี พ.ศ. 2558

รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำประเทศไทยไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียนที่สมบูรณ์ โดยสร้างความพร้อมและความเข้มแข็งให้กับทั้ง 3 เสาหลักคือ ด้านการเมืองและความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยที่ประชาคมอาเซียนทั้งสามเสาหลักมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องไปพร้อมๆ กับการกำหนดการก้าวไปสู่ประชาคมอาเซียนเป็นวาระแห่งชาติ เพื่อให้ประชาคมอาเซียนมีความครบถ้วนสมบูรณ์ โดยมีคณะกรรมการอาเซียนแห่งชาติเป็นกลไกระดับประเทศในการประสานการดำเนินงาน และติดตามความคืบหน้าในภาพรวมทุกเสา และมีหน้าที่สำคัญในการผลักดันและสนับสนุนหน่วยงานราชการต่างๆ ในการดำเนินงานเพื่อก้าวไปสู่ประชาคมอาเซียน

ทั้งนี้รัฐบาลได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) บูรณาการแนวทางการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมของประเทศในการร่วมผลักดันให้เกิดการสร้างประชาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2558 เพื่อให้เกิดความชัดเจน ในการเตรียมการรองรับผลกระทบและแผนการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และใช้โอกาสจากความร่วมมือในอาเซียนเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพ

ชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนประกอบกับความตื่นตัวในการรับรู้เรื่องประชาคมอาเซียนที่มากขึ้นในทุกภาคส่วน

การเตรียมความพร้อมและใช้โอกาสจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การเมืองและความมั่นคงของอาเซียน และการเชื่อมโยงภายในภูมิภาคทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน กฎระเบียบและประชาชน จะเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ยกกระดับคุณภาพชีวิตและสวัสดิการของประชาชนที่ดีขึ้น รวมทั้งสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความมั่นคงในรูปแบบต่างๆ เป็นหลักการสำคัญที่นำมาซึ่งการกำหนดยุทธศาสตร์การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปี พ.ศ. 2558ภายใต้แนวทางการพัฒนา 8 ยุทธศาสตร์

วิสัยทัศน์ :ประเทศไทยเป็นสมาชิกที่เข้มแข็งและสนับสนุนคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนอาเซียนร่วมกัน

ยุทธศาสตร์ที่ 1การเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของสินค้า บริการ การค้า และการลงทุน มีเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพภาคการผลิต บริการ การค้าและการลงทุน เพื่อบริการเปิดเสรีและใช้โอกาสจากการเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว

ยุทธศาสตร์ที่ 2การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการคุ้มครองทางสังคม มีเป้าหมายให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองทางสังคมและประกันความเสี่ยง มีสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ที่มีมั่นคงและปลอดภัย

ยุทธศาสตร์ที่ 3การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและโลจิสติกส์ มีเป้าหมายในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีความเชื่อมโยงและมีขีดความสามารถในการรองรับ พร้อมทั้งมีกฎ ระเบียบที่อำนวยความสะดวกทั้งการค้าและการลงทุน

ยุทธศาสตร์ที่ 4การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายในการพัฒนามาตรฐานการศึกษาอาเซียน รวมทั้งทักษะฝีมือและภาษา กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่ การศึกษาแรงงาน/ผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่รัฐ

ยุทธศาสตร์ที่ 5การพัฒนากฎหมาย กฎ และระเบียบ มีเป้าหมายในการปรับปรุงกฎหมายกฎ ระเบียบที่อำนวยความสะดวกการค้า การลงทุน และสอดคล้องกับพันธกรณีและข้อตกลงต่างๆ

ยุทธศาสตร์ที่ 6การสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักถึงความสำคัญของอาเซียน มีเป้าหมายให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นประชาคมอาเซียนโดยมีกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่ ภาคประชาชน ภาคแรงงาน/ผู้ประกอบการ และภาครัฐ

ยุทธศาสตร์ที่ 7การเสริมสร้างความมั่นคง มีเป้าหมายในการสร้างความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงเพื่อนำไปสู่ภูมิภาคที่มีบรรทัดฐาน เอกภาพ และสันติภาพร่วมกัน

ยุทธศาสตร์ที่ 8 การเพิ่มศักยภาพของเมืองเพื่อเชื่อมโยงโอกาสจากอาเซียน มีเป้าหมายในการพัฒนาเมืองให้มีศักยภาพที่จะเชื่อมโยงกับประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งในด้านอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว บริการ การลงทุน และการค้าชายแดน

8.5 การเตรียมความพร้อมในการที่ประเทศไทยได้ดำรงตำแหน่งประธานกลุ่ม 77 (G77) และการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับสากลตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ

สืบเนื่องจากเมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2558 ที่ประชุมรัฐมนตรีกลุ่ม 77 ครั้งที่ 39 ได้รับรองให้ไทยดำรงตำแหน่งประธานกลุ่ม 77 ที่นครนิวยอร์ก วาระปี 2559 จึงถือเป็นการดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มฯ เป็นครั้งแรกของไทย โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและผู้แทนพิเศษของนายกรัฐมนตรีได้รับมอบตำแหน่งประธานกลุ่ม 77 วาระปี 2559 อย่างเป็นทางการ ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ นครนิวยอร์ก เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2559 ซึ่งในวาระการเป็นประธานกลุ่ม 77 นี้ ไทยจะมุ่งเน้นการดำเนินการตามวิสัยทัศน์ “จากวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติ : ความเป็นหุ้นส่วนที่ครอบคลุมทุกฝ่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (From Vision to Action: Inclusive Partnership for Sustainable Development)”

วิสัยทัศน์ดังกล่าวสอดคล้องกับวาระสำคัญที่จะต้องดำเนินการในช่วงการเป็นประธานกลุ่ม 77 ของไทยในปี พ.ศ. 2559 ซึ่งจะเป็นก้าวแรกของการวางรากฐานที่แข็งแกร่งที่จะไปสู่การปฏิบัติ ติดตาม และ ทบทวน เพื่อการบรรลุเป้าหมายตามวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่งไทยจะเน้นเรื่องความเป็นหุ้นส่วนที่ครอบคลุมทุกฝ่ายเพื่อบรรลุวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ Sustainable Development Goals (SDGs) ทั้ง 17 เป้าหมาย โดยเชื่อมโยงการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ เพื่อขับเคลื่อนการทำงานเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย SDGs โดยแสดงให้เห็นถึงตัวอย่างการนำหลักทฤษฎีไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และให้ความสำคัญกับการมีบทบาทเป็นผู้สร้างสะพานเชื่อมฝ่ายต่างๆ ที่ไทยยึดถือมาโดยตลอด คือ การไม่แบ่งแยกระหว่างกลุ่มประเทศกำลังพัฒนากับประเทศพัฒนาแล้ว รวมทั้งการคำนึงถึงความต้องการที่แตกต่างระหว่างสมาชิกต่างๆ ภายในกลุ่ม 77 ตลอดจนการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการร่วมมือและประสานงานกันระหว่างสาขาต่างๆ ของกลุ่มฯ เพื่อให้การผลักดันประเด็นต่างๆ ของกลุ่มฯ เป็นไปอย่างมีเอกภาพ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ประกอบด้วย 17 ประเด็น ได้แก่ 1) การขจัดความยากจนทุกรูปแบบ 2) การขจัดความหิวโหย การบรรลุถึงความมั่นคงทางอาหารและเกษตรกรรมที่ยั่งยืน 3) การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี 4) การได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียม ทัวถึงและมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต 5) การบรรลุความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ การเพิ่มพลังสตรีและเด็กหญิง 6) การเข้าถึงการใช้น้ำสะอาดและสุขาภิบาลที่ดี 7) การเข้าถึงพลังงานที่มั่นคงและสะอาด 8) การมีงานที่มีคุณค่าเพื่อเพิ่มการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ 9) การส่งเสริมอุตสาหกรรม นวัตกรรมและโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 10) การลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ 11) การตั้งถิ่นฐานและชุมชนอย่างยั่งยืน 12) การส่งเสริมการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 13) การเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 14)

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน 15) การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรบนบกและ
รักษาระบบนิเวศ 16) การสร้างสังคมสันติสุข ยุติธรรมและมีสถาบันทางสังคมที่มีความเข้มแข็ง และ 17) การ
ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกระดับในการบรรลุถึงเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก โดยภายใต้ 17
เป้าหมาย ได้แบ่งออกเป็น 169 เป้าประสงค์ และ 241 ตัวชี้วัด